

UZ 70-GODIŠNJICU ŽIVOTA PROF. DR. ZVONIMIRA DUGAČKOG

Početak ove godine navršio je 70 godina života istaknuti hrvatski geograf i kartograf prof. dr. Zvonimir Dugački. Rodio se 1. siječnja 1903. godine u Osijeku. U Zagrebu je pohađao gimnaziju i završio sveučilišne nauke na Filozofskom fakultetu, gdje je diplomirao povijest i geografiju. Iako je doktorirao tezom iz hrvatske povijesti »Knez Ivaniš Nelipčić« 1928. godine, prof. Dugački je već zarana sav svoj interes usmjerio na našu znanost.

Od 1927. do 1930. godine bio je srednjoškolski profesor u Karlovcu i Sušaku. U ovom posljednjem gradu objavio je u Almanahu grada Sušaka i svoj prvi stručni rad »Geografija sušačke okolice«. U svrhu svoga usavršavanja 1931. i 1932. godine prof. Dugački boravi u Beču, gdje sluša predavanja prof. Dietricha i prof. Leitnera na Visokoj školi za svjetsku trgovinu i prof. Krebsa i Rühla na Filozofskom fakultetu u Berlinu.

Po završetku svoje specijalizacije u inozemstvu prof. Dugački postaje asistent Ekonomsko-komercijalne visoke škole u Zagrebu 1933. godine predaje na franjevačkoj gimnaziji u Varaždinu. A 1936. ponovno je imenovan sveučilišnim asistentom, ali tada u Geografskom zavodu Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje je četiri godine kasnije izabran za sveučilišnog docenta antropogeografije s regionalnom geografijom na istom fakultetu. U međuvremenu habilitira i postaje privatni docent iz ekonomske geografije na Ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi u Zagrebu, u kojem svojstvu djeluje do 1940. godine. Godine 1943. imenovan je izvanrednim profesorom na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U poslijetratnim godinama prvobitno radi kao srednjoškolski profesor, a od 1949. godine na do danas kao glavni urednik kartografskih publikacija u kartografskom odelu poduzeća »Učitel«.

Znanstvenu djelatnost prof. Dugačkog možemo podijeliti na dva razdo-

blja. U prvom razdoblju do oslobođenja predmet njegovog znanstvenog zanimanja su istraživanja geografskih odlika sjevernih hrvatskih krajeva. Prof. Dugački objavljuje rad »Prometnogeografsko značenje riječke i sušačke luke« u Hrvatskom geografskom glasniku za 1932. godinu, pa nadalje geografsku monografiju »Međimurje« u izdanju Pododbora Matice hrvatske u Cakovcu, 1936., »Naselja i naseljenost Hrvatskog zagorja«, Geografski vestnik, 1939., geografski pregled »Hrvatsko zagorje« 1942., te kao posljednji »Zumberačka gora« u Geografskom glasniku za 1950. godinu.

Zanimajući se za različite grane ekonomske geografije prof. Dugački je objavio dvije knjige »Problemi ekonomske geografije« 1933. str. 91 i »Prometnu geografiju« 1936. str. 144, a od radova izrazio demografskog karaktera valja spomenuti »Jedno pitanje populacije« u Nastavnom vjesniku, 1932., »Stanovništvo Zadra« u Alma mater Croatiae 1944. i kartu »Geografski rasporedaj Hrvata« 1939. godine.

Prof. Dugački bio je urednik i pisac nekoliko poglavlja publikacije pod naslovom »Zemljopis Hrvatske«. U geografskoj biblioteci »Školske knjige« napisao je priručnik »Industrijska geografija svijeta«, te najposlije u popularnoj ali znanstveno koncipiranoj »Geografiji svijeta«, obradio je na 50 stranica Australiju s Oceanijom. Njegova stručna suradnja došla je do posebnog izražaja u leksikografskim i enciklopedijskim izdanjima (Priručni leksikon, 1958, Hrvatska enciklopedija, te u izdanjima Jugoslavenskog leksikografskog zavoda — Pomorskoj enciklopediji i Enciklopediji Jugoslavije), u kojima je objavio više stotina natuknica iz geografije. Isto tako prof. Dugački publicirao je i veći broj manjih stručnih i popularnih članaka u različitim časopisima.

Posljednjih dvadeset godina prof. Dugački posvetio se radu na kartografiji, posebno prema problemima tematske kartografije. Kao pokretač, autor i urednik prof. Dugački bavi se konstrukcijom i uređivanjem brojnih kartografskih publikacija — karata i atlasa. Izradio je i u nakladi poduzeća »Učila« objavio veći broj zidnih i priručnih geografskih karata, od kojih spominjemo, među ostalim, tri ekonomske karte i to: SFR Jugoslavije, Evrope i Svijeta te jezičnu kartu Istre s popratnim tekstom. Od atlasa najpoznatiji su »Školski atlas« u sedamnaest izdanja, »Povijesni atlas« »Politički atlas«, »Geografski atlas Jugoslavije« (s brojnim tematskim kartama), »Atlas za osnovnu školu«, »Atlas za škole drugog stupnja«, sve zajedno u milijunskoj nakladi i u izdanju »Učila«. Suradivao je i u »Geografskom atlasu« izdavačke poduzeća »Znanje« u šest izdanja, a kao konstruktor suradivao je i u »Atlasu svijeta« Jugoslavenskog leksikografskog zavoda u više izdanja.

U svojim geografskim proučavanjima prof. Dugački na mnoge geografske pojave gleda s povijesnog aspekta, nastojeći pomiriti sadašnjost s prošlošću, u čemu se ogleda i njegova znanstvena ličnost kao geografa i povjesničara. Prof. Dugački spada u relativno malobrojnu generaciju hrvatskih geografa, koja je još u razdoblju između dva svjetska rata svojim radom doprinijela razvoju naše znanosti, naročito u smislu realnijeg tretiranja odnosa koji postoje između prirodnogeografske sredine i ljudskog društva.

Prof. Dugački je kompletni geograf, čovjek s golemim geografskim znanjem, izrazito marljiv odnosno pedantan u svojem radu, naročito zaslužan u najnovije doba za razvoj hrvatske kartografske literature. Njegove karte i atlasi su na visokoj stručnoj razini, a posebno se ističu tematske karte, pri kojima je prof. Dugački upotrijebio originalne i najsuvremenije metode konstrukcije. Pri tom treba naglasiti da će njegovo veliko kartografsko iskustvo doći do svog punog izražaja i u radu na budućem velikom Nacionalnom atlasu SR Hrvatske kojem je on urednik.

Siroke kulture i mnogostranih interesa, nenametljiv, prof. Dugački ne želi da se pod svaku cijenu sviđi ljudima. Iza svojevrstne hladnoće, ponešto škrt na riječima, djeluje skromna ali duhom bogata ličnost. Iako ne uvijek sretne sudbine, poslije više od četrdeset godina znanstvenog rada, možemo mu

samo poželjeti da još dugo poživi na korist naše struke, da svojim velikim znanjem i bogatim iskustvom u godinama koje mu predstoje, pridonese još više razvoju geografije, a osobito kartografije kojoj je posvetio svoje najbolje godine života.

B. Pleše

POPIS STRUČNIH I ZNANSTVENIH RADOVA

Knjige i brošure

1. Problemi ekonomske geografije (91 str.) Zagreb 1933.
2. Prometna geografija (144 str.), Zagreb 1936.
3. Međimurje (50 str.), Čakovec 1936.
4. Zemljopis Evrope i ostalih kontinenata (320 str.), Zagreb 1943.
5. Zemljopis Hrvatske 1—11. (691 str.), uredništvo i suradnja, Zagreb 1943.
6. Industrijska geografija svijeta (128 str.), Zagreb 1958.

Monografije i stručni članci

7. Geografija sušačke okolice, Almanaah grada Sušaka, 1931.
8. Jedno pitanje populacije, Nastavni vjesnik 1932.
9. Fünfzig Jahre Wirtschaftsgeographie, Hrv. geogr. glasnik 1932.
10. Prometno-geografsko značenje riječke i sušačke luke, Hrv. geogr. glasnik 1932.
11. Naselja i naseljenost Hrvatskog Zagorja. Geografski vestnik, Ljubljana 1939.
12. Promet Hrvatske, Zemljopis Hrvatske, Zagreb 1943.
13. Naselja Hrvatske, Zemljopis Hrvatske, Zagreb 1943.
14. Demografske i narodne prilike Hrvatske, Zemljopis Hrvatske, Zagreb 1943.
15. Jadransko more, Zemljopis Hrvatske, Zagreb 1943.
16. Zagorje, zemljopisni pregled, Zagreb 1942.
17. Stanovništvo Zadra, Alma mater Croatica 1944.
18. Žumberačka gora, Geografski glasnik, Zagreb 1950.
19. Australija (50 str.), u Geografiji svijeta, 1956.

20. Suradnja u Priručnom leksikonu (oko 1600 natuknica iz geografije, 20 autorskih araka), Zagreb 1958.
21. Suradnja u Pomorskoj enciklopediji i Enciklopediji Jugoslavije više stotina natuknica iz geografije)
22. Geografija naselja, skripta za studente geografije, 1944.
23. Veći broj stručnih i popularnih članaka u raznim edicijama.

Atlasi

24. Geografski atlas (Znanje), 6 izdanja Zagreb 1950. i dalje.
25. Školski atlas (Učila), 17 izdanja, Zagreb 1951. i dalje.
26. Povijesni atlas (Učila), 5 izdanja 1968 i dalje.
27. Politički atlas (Učila), Zagreb 1957.
28. Novi atlas za osnovnu školu (Učila), 5 izdanja, Zagreb 1958. i dalje.
29. Atlas za škole II. stupnja, 4 izdanja Zagreb 1967. i dalje.
30. Atlas za osnovnu školu (Učila), 4 izdanja 1969. i dalje.
31. Atlas Jugoslavije (Znanje), Zagreb 1961.
32. Autoatlas Jugoslavije, Zagreb 1962. i dalje, 7 izdanja.

Geografske karte (zidne i priručne)

33. Ekonomska karta Jugoslavije (zidna i priručna), 5 izdanja.
34. Ekonomska karta Evrope, 2. izdanja.
35. Ekonomska karta svijeta, 3 izdanja.
36. Geografski rasporedaj Hrvata, Zagreb 1940.
37. Jezična karta Istre, Zagreb 1945.
38. SFR Jugoslavija, Zagreb 1966, 6 izdanja.
39. SR Hrvatska, zidna karta, Zagreb 1971.

Povijesne zidne karte

40. Grčka u starom vijeku.
41. Razvoj rimske države.
42. Jugoslavenske zemlje u 10. stoljeću.
43. Jugoslavenske zemlje u 14. stoljeću.
44. Doba otkrića.
45. Jugoslavenske zemlje u 19—20. stoljeću.
46. Evropa u 18. stoljeću.
47. Evropa u prvoj polovici 19. stoljeća.
48. Evropa god. 1914. i 1930.
49. Narodnooslobodilačka borba
50. Drugi svjetski rat.

NEKE MANJE POZNATE INICIJATIVE IZ NAJBRANIJIH FAZA DJELOVANJA I RADA NAŠEG DRUŠTVA

(Povodom 25-godišnjice Geografskog društva Hrvatske)

Geografsko društvo Hrvatske proslavilo je 1972. godine svoju 25. godišnjicu postojanja. U Geografskom glasniku god. XI—XIII (1949—1950) na stranici 249 čitamo, da je 1947. godine »na inicijativu geografa i prijatelja geografske nauke, a uz podršku narodnih prosvjetnih vlasti, pokrenuta akcija za osnivanje Geografskog društva u Zagrebu«. Osnivačka skupština održana je 25. travnja 1947. godine. Tu skupštinu je otvorio prof. dr Josip Roglić, a predsjedavao joj je prof. dr Milan Senoa, tada najstariji živući hrvatski geograf. Od ove skupštine do našeg vremena prošlo je 25 godina, dakle četvrt stoljeća kontinuiranog društvenog rada. Nesumnjivo je to vrijedan jubilej, vrijedan da se zabilježi i ukaže na njegovo

značenje. Istim povodom mislim da neće biti bez interesa upozoriti naše društvene članove, kao i širu javnost na neke do sada manje poznate inicijative, koje ukazuju da je društveni geografski život u Hrvatskoj postojao još krajem prošloga stoljeća, a rezultati te aktivnosti još se i danas mogu registrirati iz postojećih arhivskih dokumenata, kao i iz objavljenih izvještaja.

Krajem 19. stoljeća u Zagrebu geografski rad odvijao se u sklopu Sveučilišta, Jugoslavenske akademije, Hrvatskog prirodoslovnog društva i Hrvatskog planinarskog društva. Svaka od spomenutih ustanova uključivala je geografiju u domenu svoga radnog interesa, ali bez posebnog interesa za ovu struku. Osnivanje posebnih stručnih

udruženja bilo je tih godina u Zagrebu dosta česta pojava. Tako se i uski krug zagrebačkih geografa i prijatelja geografije odlučio na inicijativu, da u Zagrebu osnuju Geografsko društvo. Nosioci te aktivnosti bili su tadašnji profesor zagrebačkog sveučilišta dr A. Heinz i dr H. Hranilović. Oni su 1897. godine okupili oko sebe mali krug pobornika geografije i stvorili inicijativni odbor za osnivanje društva. I doista, u tadašnjim zagrebačkim dnevnicima osvanula je pozivnica da se sprema osnutak domaćeg Geografskog društva. Kako su se stvari dalje razvijale doznajemo iz Glasnika Hrvatskog naravoslovnog društva god. XI (1900) na stranici 78. Tu su Heinz i Hranilović ukratko zabilježili čitav historijat oko osnutka Geografskog društva. Društvo je osnovano u Zagrebu 1897. godine kao potpuno samostalno stručno društvo. Mali broj članova i ograničena materijalna sredstva priječili su svaku veću društvenu aktivnost. Zato se odlučilo da se društvo uklopi u rad Hrvatskog prirodoslovnog društva. Ova zamisao ostvarena je 1899. godine. Dalje nam oba profesora obrazlažu kakav će status imati Geografsko društvo u sklopu Hrvatskog prirodoslovnog društva. Iz toga obrazloženja proizlazi, da je Geografsko društvo primljeno u sastav Hrvatskog prirodoslovnog društva kao samostalni odsjek istoga. Na kraju ovoga zanimljivoga izvještaja pridodan je od istih autora programski prilog za buduću metodološki pristup oko rada na domaćoj geografiji. Čitava osnova toga rada podijeljena je u pet kategorija i to ovim redom: 1) Tvrde kore naše zemlje, 2) Vode, 3) Pojave u zraku, 4) Životinje i biljne i 5) Narod.

Tako zacrtan program rada nije doista prošao bez rezultata. Od sada se iz godišta u godišta Glasnika Hrvatskog

prirodoslovnog društva pojavljuju prilozima, koji tretiraju geografsku i srodnu problematiku naše zemlje. Kao glavni suradnici uz H. Hranilovića javljaju se D. Gorjanović, A. Gavazzi, M. Senoa, D. Hirc, D. Franić, S. Pavičić, F. Koch i J. Poljak. Koliko se rad na području hrvatske geografije pomnožio do 1917. godine najbolje se očituje iz objavljene »Geografske bibliografije za Hrvatsku i Slavoniju« koju je u Glasniku Hrvatskog prirodoslovnog društva iste godine objavio dr Milan Senoa.

Svakako je zanimljivo pitanje što je i kako je dalje bilo sa Geografskim društvom u sklopu sa Hrvatskim prirodoslovnim društvom. Nažalost, o tome više u »Glasniku« nema spomena. Zainteresirani istraživači mogu međutim o tome dobiti potrebna obavještenja iz godišnjih Zapisnika Hrvatskog prirodoslovnog društva. Očito je, da je nakon prvog svjetskog rata geografski rad u sklopu prirodoslovnog društva sasvim zamro. Kada je 1929. godine prof. dr A. Gavazzi izdao prvi broj Hrvatskog geografskog glasnika, geografskog društva u Zagrebu nije bilo. Teškoće oko materijalnog pokrivača kasnijih godišta Hrvatskog geografskog glasnika diletio je prof. Gavazzi sa krugom najbližih suradnika Glasnika, ali formalno ni tada geografsko društvo nije postojalo.

Iz svega toga možemo zaključiti da napori i inicijative da se u Zagrebu oformi Geografsko društvo imaju svoju bogatu prošlost. Stvarno naše Geografsko društvo postoji od 1947. godine, jer smo mu sami označili tu godinu kao početak našeg društvenog rada. Ali nije pri tome bez interesa sjetiti se i napora ranijih generacija, koje su utirale putove onoga na čemu danas jesmo.

M. Marković